

Etički dizajn sistema preporuka

Andela Bašić, Jelena Bondžić, Ognjen Popović, Petar Nikić

17. decembar 2023.

Sadržaj

1	Recenzent — ocena: 4	2
1.1	O čemu rad govori?	2
1.2	Krupne primedbe i sugestije	3
1.3	Sitne primedbe	6
1.4	Provera sadržajnosti i forme seminarskog rada	9
1.5	Ocenite sebe	10
2	Recenzent — ocena: 3	11
2.1	O čemu rad govori?	11
2.2	Krupne primedbe i sugestije	11
2.3	Sitne primedbe	11
2.4	Provera sadržajnosti i forme seminarskog rada	13
2.5	Ocenite sebe	13
3	Recenzent — ocena: 4	14
3.1	O čemu rad govori?	14
3.2	Krupne primedbe i sugestije	14
3.3	Sitne primedbe	14
3.4	Provera sadržajnosti i forme seminarskog rada	16
3.5	Ocenite sebe	17
4	Dodatne izmene	18

Glava 1

Recenzent — ocena: 4

1.1 O čemu rad govori?

Rad prezentuje sisteme preporuka, koji generišu personalizovani sadržaj, koji se reklamira korisnicima interneta. Kroz čitanje rada, pored koncepata i pristupa sistemima preporuka, kao i funkcionisanju sistema preporuka, možemo naučiti nešto i o:

- kako ubeđivanje u sistemima preporuka funkcioniše, kakve efekte ubeđivanje ima;
- posledicama (pozitivnim, ali i negativnim) masovne izloženosti sistemima preporuka i kako to pozitivno utiče na sistem preporuka;
- diskriminaciji u sistemima preporuka, kakve efekte ima na pojedinca i društvo, i da li algoritam namerno vrši diskriminacije.

Takođe, u radu se govori i o postojanju sukoba interesa u sadržaju, koji se promovise od strane proizvođača, a koji se korisniku, na internetu, prikazuje pomoću sistem preporuka. Tu se govori o lažnim reklamama i neistinitim informacijama o proizvodima koji se reklamiraju, što je takođe jedna vrsta sukoba interesa između proizvođača i potrošača.

1.2 Krupne primedbe i sugestije

Prvenstveno, želela bih da pohvalim kolege i kažem da lično smatram da je rad odlično odgovorio na temu. Vidi se da su se kolege veoma potrudile i pronašle dosta korisnih informacija u vezi zadate teme. Rad je organizovan na takav način, da je veoma razumljiv i lak za čitanje. Dosta zanimljivih činjenica i primera se može saznati iz ovog rada. Dopada mi se što autori nisu akcenat stavili na iznošenje ličnog stava, jer to onda ne bi bio seminarski rad.

Krupnije primedbe:

1. Stilske greške;
2. Pravopisne greške;
3. Recenzije.

Rad ima par stilskih gresaka u smislu lošeg prelamanja paragrafa ili lošeg započinjanja paragrafa. Moji predlozi za ispravku:

- **1. Uvod** - Meni se lično ne dopada da uvod počne odmah sa nekom činjenicom ili podatkom, kao što je u ovom slučaju. Umesto da uvod odmah počne sa "Amazon nudi kupcima čak 353 miliona proizvoda, a Google pretraživač indeksira i pretražuje stotine milijardi veb strana.", to može da izgleda, na primer, ovako: *"Sistemi preporuka su danas zastupljeni gotovo svuda na internetu. Skoro sve velike kompanije koriste sisteme preporuka za promovisanje raznih sadržaja. Primeri su Amazon, koji nudi kupcima čak 353 miliona proizvoda i Google pretraživač, koji indeksira i pretražuje stotine milijardi veb strana."*
Usvojeno. Dodati je tekst "Sistemi preporuka su danas zastupljeni gotovo svuda na internetu radi promovisanja raznih sadržaja. Na primer, Amazon nudi..." na početku uvoda.
- **2. Sistemi preporuka - 2. pasus** - Posle "Sistemi preporuka mogu se opisati kao kompleksni softverski sistemi ...", *ne bih lomila red, već bih odmah nastavila dalje sa rečenicom "Sistemi preporuka su opšteprisutni ...", jer smatram da je to sve jedna celina i jedna "misao", pa je zato ne treba lomiti. Takođe u ovom delu dalje bih izlistala sve aplikacije, koje koriste sisteme preporuke, kako bi to bilo lepo odmah uočljivo i jasno.* Prelom reda, koji počinje sa "Tehnike pronalazačenja...", treba da ostane takav kakav jeste, jer je to jedna nova celina.
Usvojeno. Paragrafi "Sistemi preporuka mogu se opisati..." i "Sistemi preporuka su opšteprisutni..." su spojeni, i prve dve rečenice u drugom paragrafu su spojene dvotačkom za početak nabrajanja upotreba sistema preporuka.
- **3. Ubeđivanje u sistemima preporuka** - Mnogo je mali paragraf da bi bio prelomljen na četiri dela. Deluje nekako iscepano i haotično. *Predlog: Deo "Ubeđivanje je forma komunikacije u svrhu uticaja na rasuđivanje i ponašanje sagovornika. Po definiciji...." i deo "Ukoliko*

softverski sistem ubeduje, a ne čovek, radi se o tehnologiji ubedivanja. ...", treba da idu zajedno, jer predstavljaju jednu celinu. Takođe deo "Određeni socijalni obrasci iz dinamike ubedivanja u međuljudskim odnosima mogu se primeniti na relaciju sistema preporuka i čoveka. ..."i deo "Studija iz 2006. posmatra uticaj virtuelnog agenta na onlajn kupovinu. ...", treba da idu zajedno.

Usvojeno, **strana 4**. Pasusi su spojeni kako ste predložili, pa odeljak **Ubedivanje u sistemima preporuka** sada ima dva pasusa umesto četiri.

- **3.1 Sistemi preporuka i digitalno gurkanje - 4. pasus** - Ne bi trebalo prelomiti red, tako da rečenica počinje sa "Takođe...", *bolje ili spojiti sa gornjim delom ili izbrisati takođe i napisati samo Amazon. Po mom mišljenju, bolje izbrisati takođe i rečenicu početi sa Amazon.*

Primedba je delimično usvojena. Naime, nije skladno početi pasus sa "Takođe", te smo tu reč obrisali, **strana 5**. Međutim, pasus o AmazonSmile se ne odnosi na prethodni, već na naredni pasus o studiji iz 2020. AmazonSmile je sistem koji je korišćen kao inspiracija za istraživanje spomenuto u narednom pasusu, pa oni dele ideju. Ipak, ti pasusi su prvobitno odvojeni jer bi zajedno imali preko 12 redova. Verujemo da je najbolje rešenje da ih spojimo. Uspeli smo da ih objedinimo obrisavši nevažne delove o AmazonSmile sistemu.

- **3.2 Primer Vitable - 3. pasus** - *"Na slici"prebaciti na novu stranu da bude čitljivije. "Slično...", ne treba da se lomi u novi red, kao ni "Prosečna cena...", sve treba da bude zajedno, jer predstavlja celinu.*

Primedba je delimično usvojena. "Na slici" u kontekstu primera Vitable spominje 2 puta - za sliku 1a i 1b. Te reference su u prvoj verziji rada bile u odvojenim pasusima. Na osnovu Vaše sugestije, oni su spojeni u jedan pasus, **strana 6**. Međutim, nakon spajanja "Na slici" rečenice unutar pasusa, koji predstavlja objašnjenje slike - te verujemo da nema potrebe prebacivati ih na novu stranu, pošto je uslov o referisanju slike pre njenog pojavljivanja već ispoštovan.

- **4.1 Posledice po socijalne veze - 2. pasus** - *"Pored toga što uređaji...", ne treba u novi red da se prelama.*

Usvojeno na drugačiji način. Slažemo se da prva dva pasusa odeljka 4.1 treba spojiti u jedan, te ne prelamati red. Međutim, na taj način dobijamo pasus od 15 redova što nije u skladu sa zadatom formom. Zbog toga smo 2. pasus odeljka 4.1 iz prve verzije rada skratili i dodali na kraj prvog pasusa (a ne samo dodali), obrisali jednu rečenicu iz prvog pasusa i prepravili poneke rečenice u prvom pasusu tako da tok ostane skladan, **strane 6 i 7**

- **6 Etički osvrt** - Poslednji pasus *"Da bi se obezbedio...", ne treba u novi red.*

Usvojeno. Poslednji pasus odeljka 6 u prvoj verziji rada je glasio: Da bi se obezbedio što pozitivniji uticaj sistema preporuka i zaobišle određene etičke zamke, važno je ustanoviti dizajnerske principe koji vode ka etički

svesnom dizajnu sistema preporuka."Taj pasus je dodat prethodnjem pasusu istog odeljka iz prve verzije, tako da odeljak 6 sada ima 4 umesto 5 pasusa, **strana 10**.

- **6.1 Dizajn etičkog sistema preporuka - 3. pasus - "Takođe, u kontekstu širanja objava..."**, ne treba lomiti u novi pasus, već spojiti sa prethodnim.

Primerba je delimično usvojena. Spajanje pasusa "Takođe, u kontekstu širanja objava...ša ma kojim susednim pasusom bi kao rezultat imalo pasus koji ima više od 12 redova i ima 2 ideje. Slažemo se da pasus ne treba da počinje sa "Takođe", te smo tu reč obrisali.

- **7. Zaključak - Predugačak**. Trebalo bi da bude kraći i sažetiji. Zaključak treba da uokviri rad u jednu celinu, ali u što manje rečenica. ***Predlog: Sistemi preporuka danas su sve više i više rasprostranjeni, a njihov uticaj na pojedinca i društvo je sve veći. Sukobi interesa između proizvođača i korisnika, uticaj preporuka na demokratiju i razdvajanje u društvu, i diskriminacija su situacije, u kojima implementacija etičkih dizajnerskih principa obezbeđuje smanjen negativni uticaj i nalazi balans između ubeđivanja i manipulacije. Etički svestan sistem trebalo bi da bude što više transparentan, tako da bude efikasan, da odgovara potrebama korisnika, koristi opt-in dizajn, reguliše pitanja privatnosti i koristi metode provera činjenica za suzbijanje lažnih vesti. Iako postoji pomak u definisanju etičkih dizajnerskih principa i postavljanju teorijskih okvira u toj sferi, potrebno je i implementirati takav sistem, da bi se dokazalo da je on delotvoran u praksi. Potencijalne teme budućih istraživanja mogu upravo biti implementacija, testiranje i evaluacija etičkih sistema preporuka, odnosno potvrđivanje i unapređivanje postojećih teorijskih modela.***

Usvojeno. Zaključak je skraćen. Zaključak u prvoj verziji je imao 214 reči, a u novoj verziji ima 165 reči.

Pravopisnih grešaka ima jako malo, što je za svaku pohvalu i što se tiče tih grešaka, to su u 99% slučajeva nedostajući zarezi. Tako da moja preporuka je da se rad pročita još jednom i obrati pažnja na zavisne rečenice u tekstu i na pisanje zareza u skladu sa njima.

Što se tiče recenzija tj. literature, primetila sam da u literaturi nema nijednog linka, što bi trebalo dodati (moj predlog za to biće naveden u sekciji 1.3).

1.3 Sitne primedbe

1. **Sažetak** - Umesto "Uz više podataka i implementaciju...", predlog "Uz više podataka i **UZ** implementaciju...";
Usvojeno, **strana 1**. Spomenuta rečenica postaje: "**Uz više podataka i uz implementaciju raznih tehnika ubeđivanja, oni postaju uspešniji u tom procesu**".
2. **Sažetak** - Umesto "... postoji sukob interesa u vidu saržaja ...", predlog "... postoji sukob interesa u **sadržaju**... ". Takođe, ovde razmisliti da li sukob interesa uvek postoji? Ova rečenica govori o tome da postoji uvek; Usvojeno na drugi način, **strana 1**. Sukob interesa u ovom kontekstu postoji. Spomenuta rečenica postaje: "**Međutim, postoji sukob interesa pri odabiru sadržaja, jer preporuke treba da budu dobre za korisnike, ali i profitabilne za proizvođače**".
3. **Sažetak** - Umesto "..., predočavamo određene etičke zamke.", predlog "..., **u daljem radu predočićemo vam** određene etičke zamke.";
Usvojeno na drugi način, **strana 1**. Spomenuti deo sažetka postaje: "**U daljem radu razmatramo uticaj sistema preporuka na pojedinca i društvo u kontekstu ispravnosti informacija i uticaja na demokratiju i diskriminaciju u društvu**".
4. **Sažetak** - Umesto "Najzad, izdvajamo dizajnerske principe etičkih sistemima preporuka.", predlog "**Na samom kraju, prikazaćemo vam** dizajnerske principe etičkih sistemima preporuka.";
Usvojeno na drugi način. Da bi se tekst uklopio sa prethodnim izmenama u vidu glagolskih vremena i forme, spomenuta rečenica postaje: "**Takođe, izdvajamo određene etičke zamke i dizajnerske principe etičkih sistema preporuka**".
5. **1. Uvod - 5. pasus** - U rečenici "U zavisnosti od starosne grupe, 30%-37% korisnika...staviti **razmak pre i posle crtice**";
Usvojeno. Dodati je razmak. Sada u tekstu piše "30% - 37%".
6. **2. Sistemi preporuka - 1. pasus** - Umesto "Razvoj veba i povećanje...", predlog "Razvoj veba (**engl. Web (ovde dodati fusnotu sa sledećim objašnjenjem - Svetska mreža (engl. World Wide Web; WWW), poznatija kao veb (engl. the Web))**) i povećanje...";
Usvojeno. Dodata je fusnota sa sadržajem: "Svetska mreža (eng. *World Wide Web; WWW*), poznatija kao veb (eng. *the Web*)".
7. **2. Sistemi preporuka - 1. pasus** - Umesto "... obrađuju slične probleme, pri čemu su dve koje se izdvajaju su ...", predlog "... obrađuju slične probleme. **Dve discipline** koje se izdvajaju su ...";
Usvojeno. Tekst je zamenjen sa predloženim, odeljak 2, prvi pasus.
8. **3.2 Primer Vitable - 1. pasus** - Posle Vitable ja ne bih stavila fusnotu već referencu. Pošto u literaturi nema veb adrese, a trebalo bi, bolje onda da se adresa iz fusnote prebaci u literaturu; Hvala na sugestiji. Primedba nije usvojena - Vitable nije literatura u ovom

kontekstu već sajt (koji nije naučni), koji je korišćen za prikupljanje podataka. veb adrese su dodate na drugim mestima, na primer referenca 15, 16.

9. **3.2 Primer Vitable - 1. pasus - Fusnota 2** bolje da se stavi u naslovu tabele. Takođe, u naslovu tabele treba da se stavi i reference, koja će da sadrži veb adrese iz fusnote 2. Nakon tih referenci ide fusnota 2, koja treba da objasni da klikom na recenzije možemo da dobijemo te i te informacije. Možda je kod mogao da se prikaže direktno ovde u radu, ali i ovako je okej;
Usvojeno, [strana 5](#). Referenca na fusnotu 2 je dodata u naslov tabele.
10. **4 Posledice masovne izloženosti sistemima preporuka - Fusnota kod prvog pojavljivanja dezinformacija** (sadržaj funoste: Dezinformacija označava namerno širenje lažnih ili obmanjujućih informacija, tako da predstavlja manipulaciju javnim mnjenjem ili određenim skupom ljudi.). Takođe, funosta i kod lažnih vesti (sadržaj funoste: Lažne vesti su netačne ili obmanjujuće informacije predstavljene kao vesti);
Usvojeno. Dodate su dve fusnote na strani 6, koje se odnose na dezinformacije i lažne vesti.
11. **4.1 Posledice po socijalne veze - 1. pasus - zarez posle "a i mobilni uređaji"**;
Usvojeno. Dodat je zarez u prvoj rečenici, prvog pasusa, odeljka 4.1 na strani 6. Ta rečenica nakon izmene postaje: Društvene mreže, a i mobilni uređaji, često služe da bi se ostvarila i održala veza sa drugim ljudima".
12. **4.2 Širenje dezinformacija** - Umesto "Preko sistema preporuka se lažne vesti šire šest puta brže nego istinite. Ovo se dešava jer će korisnik biti više zainteresovan senzacionalnim naslovima i sadržajem koji je karakterističan lažnim vestima.", predlog "**Lažne vesti se, preko sistema preporuka, šire čak šest puta brže nego istinite. Ovo se dešava zbog toga što će korisnik biti više zainteresovan senzacionalnim naslovima i sadržajima, koji su karakteristični za lažne vesti**";
Usvojeno delimično (izbačena reč "čak").
13. **4.3 Posledice po demokratsko funkcionisanje - 1. pasus - Rečenica "Propaganda je informacija (često dezinformacija) čiji je cilj da utiče na javnost ili manipuliše njom radi ostvarenja nekog političkog cilja."**bi trebalo da se stavi kao fusnota uz reč propaganda, koja se javlja u prvoj rečenici;
Usvojeno. Dodata je fusnota za termin propaganda na strani 7, a termin se spominje u prvoj rečenici prvog pasusa odeljka 4.3.
14. **4.3 Posledice po demokratsko funkcionisanje - 1. pasus - Umesto "Facebook-a", preporuka Fejsbuka (engl. Facebook (fusnota sa objašnjenjen Fejsbuka)**, takođe primetila sam da se negde kasnije javlja i Twitter, pa istu stvar treba primeniti i tamo. Narvano svako pojavljivanje Facebook, Twitter i sl. treba zameniti našim rečima;
Delimično usvojeno. Engleski nazivi su zamenjeni u stilu srpskog izgovora, ali fusnote nisu dodate. Poglavlje o sistemima preporuka (poglavlje 2)

sadrži paragraf koji govori o navedenim kompanijama i ulozi sistema preporuka u njihovom radu, što verujemo da je dovoljno za razumevanje rada.

15. **4.3 Posledice po demokratsko funkcionisanje - 3. pasus** - Umesto "Par nedelja pred napad ...", predlog "**Primeri za to su sledeći:** par nedelja pred napad ...";
Usvojeno na drugačiji način. Nabranje je započeto dodavanjem "Na primer" na početak rečenice. Početak trećeg pasusa odeljka 4.3 postaje "Pored lakog i brzog širenja ovakvih vesti, problem uvećava njihova količina i dugotrajnost. Na primer, par nedelja pred napad na Kapitol, 5 miliona političkih dezinformacija je objavljeno na Facebook-u".
16. **4.3 Posledice po demokratsko funkcionisanje - 4. pasus** - Ja na primer nisam znala šta znači reč *sagregacija*, pa mislim da na tom mestu treba **fusnota sa objašnjenjem reči**;
Usvojeno. Dodata fusnota za termin segregacija na strani 8, koji se pojavljuje u pretposljednem pasusu odeljka 4.3.
17. **5.1 Primeri diskriminacije - 2. pasus** - Posle "u tabeli 2", moj predlog je da se **referenca izbriše**. Smatram da referenca ne treba da stoji na 2 mesta, koja se odnose na istu tabelu. Dovoljno je da stoji samo ispod, kod tabele;
Usvojeno. Takođe sada vidim da nema potrebe staviti referencu na to mesto kada već referenca u tabeli sugerise izvor podataka.
18. **5.2 Da li algoritam namerno vrši diskriminacije? - Fusnota sa objašnjenjem šta je HTTP saobraćaj (ovaj rad će čitati, možda, i ljudi koji nisu iz sveta IT-a)**;
Usvojeno. Pošto nismo specifikovali da nam je ciljna publika neko upoznat sa pojmovima programiranja, onda je ovo validna smernica, tako da je dodata fusnota koja objašnjava laiku na jednostavan način ovaj pojam u odeljku 5.2.
19. **6.1 Dizajn etičkog sistema preporuka - 1. pasus** - Boldovati textbfetički dizajn ubeđivanja i **sistemi podrške u promeni stavova**;
Usvojeno, spomenuti termini su boldovani u prvom pasusu odeljka 6.1
20. **7. Zaključak** - Staviti fusnotu kod *opt-in*, koja će da objasni šta to tačno znači.
Hvala na sugestiji - primedba nije usvojena. Opt-in dizajn je detaljno objašnjen kroz više primera u odeljku **3.1 Sistemi preporuka i digitalno gurkanje**. Smatramo da zaključak ne mora da bude razumljiv čitaocu koji nije pročitao rad. Štaviše, odsustvo objašnjenja termina može da navede čitaoca da pročita ceo rad - što je i naš cilj.

1.4 Provera sadržajnosti i forme seminarskog rada

1. Da li rad dobro odgovara na zadatu temu?
Da, rad je apsolutno odlično odgovorio na zadatu temu. Kroz čitanje rada sam saznala mnogo toga novog o "Sistemima kontrole".
2. Da li je nešto važno propušteno?
Ne mislim da je nešto važno propušteno, samo je možda moglo da se objasni kako to algoritam tačno funkcioniše i kako se desi da, na primer, mi pričamo o nečemu i to nam posle par minuta iskoči na internetu.
3. Da li ima suštinskih grešaka i propusta?
Nema. Osim stilsko-jezičkih grešaka, ali lično ne smatram da su to neke prestrašne i prevelike greške.
4. Da li je naslov rada dobro izabran?
Da, naslov rada je dobro izabran, mogao je da bude i minimalistički "Sistemi preporuka".
5. Da li sažetak sadrži prave podatke o radu?
Da, sažetak sadrži prave podatke o radu i upućuje nas na to šta možemo da očekujemo u daljem radu.
6. Da li je rad lak-težak za čitanje?
Rad je veoma lako čitljiv i razumljiv. Sadrži zanimljive informacije, što ga čini još lakšim za čitanje.
7. Da li je za razumevanje teksta potrebno predznanje i u kolikoj meri?
Predznanje nije potrebno, jer rad detaljno, od samog početka, govori o temi. Na samom početku je lepo objašnjeno šta su sistemi preporuke, a kasnije se postepeno obrađuju tema po tema, tako da znanje nije potrebno.
8. Da li je u radu navedena odgovarajuća literatura?
Da, sem toga što u literaturi nema nijedne veb adrese.
[Veb adrese su dodate referencama 1,2,10,15,16, 25, 27, 28, 34, 35, 40, 42.](#)
9. Da li su u radu reference korektno navedene?
Da. Svaka referenca je navedena tamo gde treba da bude.
10. Da li je struktura rada adekvatna?
Da. Rad ima sve što je potrebno. Sažetak, uvod, razradu, zaključak i literaturu.
11. Da li rad sadrži sve elemente propisane uslovom seminarskog rada (slike, tabele, broj strana...)?
Ne. Rad ne sadrži linkove u literaturi i ima veći broj strana nego što je dozvoljeno (14 od maksimalnih 12). Sve ostalo je ispoštovano.
[Ograničenje u broju strana se odnosi na tekst ne računajući literaturu. U tom slučaju, rad ima 11 strana, što spada u dozvoljen opseg.](#)
12. Da li su slike i tabele funkcionalne i adekvatne?
Da, mada, moja sugestija je da se stavi i neka slika primera kako to u

realnosti izgleda sistem preporuka.

Hvala na sugestiji. Nismo dodali sliku jer smatramo da je kroz tekstualno objašnjenje i primere (poput Google i Amazon sistema preporuka) jasno o čemu je reč. Takođe rad se bavi realnim sistemima preporuka (Google, Amazon), a verujemo da su čitaoci imaju iskustva sa makar jednim takvim sistemom, i da shodno tome mogu ih vizualizuju.

1.5 Ocenite sebe

U ovu oblast sam srednje upućena. Svaki dan provodim na društvenim mrežama (i internetu generalno), gde mi sistem preporuka izbacuje razne reklamne sadržaje. Donekle mi je bilo jasno kako sistem preporuka funkcioniše i kakve su njegove "namere". Što se samog rada i njegovog razumevanja tiče, rad sam apsolutno razumela u celosti i veoma mi je pomogao da razumem stvari, koje do sad nisam stopostotno razumela, a tiču se ove teme. Nakon ovog rada, više ne mogu da kažem da mi je samo donekle jasno kako sistem preporuka radi, već da mi je skroz jasno.

Glava 2

Recenzent — ocena: 3

2.1 O čemu rad govori?

Rad se bavi temom sistema preporuka, analizira različite aspekte njihove primene, uticaj na društvo, posledice masovne izloženosti, diskriminaciju, i pruža etički osvrt. Razmatra se kako sistemi preporuka utiču na pojedinca i društvo, ističući ključne probleme i izazove.

2.2 Krupne primedbe i sugestije

Seminarski rad se bavi temom sveobuhvatno, analizira uticaje na pojedinca i društvo, navodi primere i daje sugestije za poboljšanje algoritama. Pisan je jasno, razumljivo, koristi naučne termine. Navedeno je mnoštvo izvora informacija u radu i u literaturi. Studiozno pisan rad koji bi mogao biti primer u nastavi.

Rad pruža sveobuhvatan pregled sistema preporuka, ali može se dodatno fokusirati na konkretnije primere ili studije slučaja. Poželjno je dodatno istražiti i analizirati aktuelne trendove u oblasti sistema preporuka, ako su dostupni.

Hvala na sugestiji. Smatramo da sugestija nije precizno određena da bi bila jasno implementirana, ali pokušaćemo da damo primere i studije koje su obrađene u prvoj verziji rada: odeljak 1 - Uvod, pasusi 4, 5, odeljak 3 - Ubeđivanje u sistemima preporuka, pasus 2, odeljak 3.1 - Sistemi preporuka i digitalno gurkanje, pasusi 3 i 4, odeljak 3.2 - Primer Vitable - analiza koju smo samostalno sproveli, odeljak 4.2 - Širenje dezinformacija, pasus 4, odeljak 4.3 - Posledice po demokratsko funkcionisanje, pasusi 1 i 3 odeljak 5.1 - Primeri diskriminacije, pasus 2 i tabela reči odeljak 6.1 - Dizajn etičkog sistema preporuka je aktuelna tema u kontekstu sistema preporuka.

2.3 Sitne primedbe

1. Sažetak: umesto “saržaja“ treba “sadržaja“, “korisne korisnicima“ je pleonazam, umesto “etičkih sistemima“ treba “etičkih sistema“.

Usvojeno. “Saržaja” je prepravljeno u “sadržaja”. “Korisne korisnicima” je prepravljeno u “dobre za korisnike”. “Sistemima” je zamenjeno sa “sistema”.

2. Uvod: treći pasus, nerazumljiva druga rečenica, peti pasus , umesto "preko svojih sistemima" treba "preko svojih sistema".

3. Poglavlje 3.1, treći pasus, umesto "svi tretmani nisu selektovani" prikladnije je reći "nema selektovanih tretmana".

Usvojeno, **strana 5**. Rečenica postaje: **"Rezultati pokazuju da ukoliko su svi tretmani bili preselektovani, a od korisnika se očekivalo da izbací one koje ne želi (eng. *opt-out*), naručeno je znatno više testova nego u slučaju gde nema preselektovanih tretmana, a od korisnika se očekuje da odabere one koje želi (eng. *opt-in*)."**

4. Poglavlje 4.1 nema tačku na kraju poslednje rečenice.

Usvojeno. Dodata je tačka na kraj poslednje rečenice u odeljku 4.1.

5. Poglavlje 4.2: preformulisati rečenicu "Ovo se dešava jer će korisnik biti više zainteresovan senzacionalnim naslovima i sadržajem koji je karakterističan lažnim vestima.", rečenica "45..." ne bi trebala da počinje brojem.

Usvojeno. Rečenica koja je u prvoj verziji glasila „Ovo se dešava jer će korisnik biti više zainteresovan senzacionalnim naslovima i sadržajem koji je karakterističan lažnim vestima.", je spojena sa prvom rečenicom i preformulisana u "Preko sistema preporuka lažne vesti se šire šest puta brže nego istinite, jer su korisnici više zainteresovani senzacionalnim naslovima i sadržajem koji je karakterističan lažnim vestima.". Takođe, rečenica koja je u prvoj verziji rada počinjala brojem 45 (treći pasus odeljka 4.2) je preformulisana u "Procenat objava na Twitter-u o Covid-19 virusu koje je bilo postavljeno od strane botova je 45% , čemu automatska i ručna provera činjenica (eng. *fact checking*) nije u mogućnosti da se suprotstavi".

6. Poglavlje 4.3 : prvi pasus, umesto "dolazak" treba "dolaska", drugi pasus umesto "Za osetljivost" prikladnije je reći "O osetljivosti", upotrebiti drugi termin umesto "neodlučenih".

Usvojeno, ispravljene su gramatička greške u prvom pasusu ("dolaska" umesto "dolazak") i u drugom pasusu ("O osetljivosti" umesto "Za osetljivost"), odeljak 4.3. Takođe, u drugom pasusu odeljka 4.3 termin "neodlučenih" je zamenjen terminom "neopredeljenih".

7. Poglavlje 5.2, prvi pasus, umesto "Sistemi preporuke" treba "Sistemi preporuka".

Usvojeno, mada smatram da nije greška upotrebiti na ovaj način koji je stajao do sada.

8. Poglavlje 6.1, peti pasus, greška "socijalnih i pravnih konteksta".

Nije usvojeno. Nismo sigurni u čemu je greška. Smatramo da je akuzativ množine reči kontekst - konteksta pravilno upotrebljen. 9. Poglavlje 7, Zaključak, prvi pasus, umesto "koji" i "upotrebi" treba "koje" i "upotrebe".

Usvojeno, ispravljena gramatička greška ("koje" i "upotrebe" umesto pogrešnih "koji" i "upotrebi"), **strana 11**, prvi pasus.

Pojedine rečenice su dugačke, pa bi ih trebalo deliti radi bolje razumljivosti materije o kojoj se govori.

U delu koji govori o sistemima preporuka, rečenica u kojoj se nabrajaju upotrebe je podeljena na manje rečenice.

2.4 Provera sadržajnosti i forme seminarskog rada

1. Da li rad dobro odgovara na zadatu temu?
Rad dobro odgovara na zadatu temu.
2. Da li je nešto važno propušteno?
Ne deluje da je nešto krucijalno propušteno, ali može se dodatno produbiti analiza konkretnih primera.
3. Da li ima suštinskih grešaka i propusta?
Nema suštinskih grešaka ili propusta.
4. Da li je naslov rada dobro izabran?
Naslov rada je adekvatan.
5. Da li sažetak sadrži prave podatke o radu?
Sažetak pruža odgovarajuće informacije o radu.
6. Da li je rad lak-težak za čitanje?
Rad nije težak za čitanje, interesantan je, drži pažnju čitaocu, ali nekoliko delova može biti pojednostavljeno.
7. Da li je za razumevanje teksta potrebno predznanje i u kolikoj meri?
Rad je pristupačan, za razumevanje teksta može biti korisno određeno predznanje.
8. Da li je u radu navedena odgovarajuća literatura?
Navedena literatura je odgovarajuća.
9. Da li su u radu reference korektno navedene?
Reference su korektno navedene.
10. Da li je struktura rada adekvatna?
Struktura rada je odgovarajuća.
11. Da li rad sadrži sve elemente propisane uslovom seminarskog rada (slike, tabele, broj strana...)?
Rad sadrži sve elemente propisane uslovom seminarskog rada.
12. Da li su slike i tabele funkcionalne i adekvatne?
Slike i tabele su funkcionalne, dobro objašnjene u tekstu.

2.5 Ocenite sebe

d) malo upućen u oblast

Svakodnevno se susrećem sa preporukama na veb stranicama, razumem personalizovani sadržaj i njegovu svrhu, ali malo poznajem sisteme preporuka (algoritme).

Glava 3

Recenzent — ocena: 4

3.1 O čemu rad govori?

Rad analizira sukob interesa između korisnika i proizvođača, istražujući kako ovi sistemi utiču na pojedinca i društvo. Fokus je na etičkim aspektima dizajna i primene sistema preporuka, istražujući tehnike ubeđivanja, tačnost informacija i uticaj na demokratiju. Autori ističu potrebu za etičkim dizajnom koji je pravedan prema korisnicima i odgovoran prema društvenim implikacijama.

3.2 Krupne primedbe i sugestije

- Uvod u naslovu 4 je potrebno potkrepiti nekom literaturom. Podnaslov 4.1 priča kako mobilni uređaji utiču na socijalne veze ali ne vidi se nikakva veza sa sistemima preporuka. Ako takva veza postoji, moja sugestija je da je treba obrazložiti ukratko u uvodu naslova 4 ili u okviru samog teksta podnaslova 4.1.

Što se tiče prvog dela primedbe, smatramo da je sve što je rečeno u uvodu kasnije produbljeno, objašnjeno i da su za sve tvrdnje priložene korektne reference. Drugi deo primedbe je usvojen dodavanjem rečenice u pasusu 4.1.

3.3 Sitne primedbe

- U uvodu, treći pasus druga rečenica: "...pa se neki socijalni obrasci iz dinamike ubeđivanja u međuljudskim odnosima mogu se primeniti na relaciju sistema preporuka i čoveka.". Potrebno je bolje formulisati rečenicu, na primer: "...pa se neki socijalni obrasci iz dinamike ubeđivanja u međuljudskim odnosima mogu primeniti na relaciju sistema preporuka i čoveka.". Usvojeno u uvodu, treći pasus. Drugo "se" je obrisano iz rečenice. Ona postaje: "**Korisnici percipiraju sistem kao sagovornika, pa se neki socijalni obrasci iz dinamike ubeđivanja u međuljudskim odnosima mogu primeniti na relaciju sistema preporuka i čoveka.**"
- Drugi podnaslov: nije potrebno navoditi engleske prevode *users* i *items*. Usvojeno. Prevodi su originalno stavljani zato što su to termini koji se

koriste u engleskoj literaturi. Međutim, slažemo se da je u ovom slučaju prevod zaista suvišan.

- 2.1: adekvatniji prevod za meru *utiliy* je *korisnost*.
Verujemo da su “koristiti” i “upotrebiti” sinonimi, ili veoma bliskog značenja. Nije očigledno da je “korisnost” bolji prevod.
- Treći naslov, poslednji pasus, prva rečenica: piše “virtuealnog” umesto “virtuelnog”.
Usvojeno, prepravljena je spomenuta pravopisna greška u odeljku 3.
- Ista greška u narednom pasusu na više mesta.
Usvojeno, prepravljena je spomenuta pravopisna greška (“virtuelnog”, umesto neispravnog “virtuealnog”) u odeljku 3.
- Ista greška u zaključku, prvi pasus: “virtuealnih”.
Usvojeno, prepravljena je spomenuta pravopisna greška (“virtuelnog”, umesto neispravnog “virtuealnog”) u prvom pasusu zaključka.
- 3.1, poslednji pasus: koje istraživanje je u pitanju?
Referenca je data nakon prve rečenice u tom pasusu, i odnosi se na ceo pasus (koji opisuje istraživanje). Istraživanje je dostupno na adresi https://www.researchgate.net/publication/339797578_Digital_Nudging_to_Increase_Usage_of_Charity_Features_on_E-Commerce_Platforms
- 3.2, drugi pasus, prva rečenica: piše “vizuealnu” umesto “vizuelnu”.
Usvojeno, prepravljena je spomenuta pravopisna greška (“vizuelnu”, umesto neispravnog “vizuealnu”) u drugom pasusu odeljka 3.2.
- 3.2, četvrti pasus, poslednja rečenica: “Slici 1b” treba da počne malim slovom.
Usvojeno, prepravljena je spomenuta pravopisna greška (“slici 1b”, umesto neispravnog “Slici 1b”) u odeljku 3.2, četvrti pasus.
- 4.1, poslednja rečenica: fali tačka na kraju.
Usvojeno. Dodata tačka na kraj poslednje rečenice odeljka 4.1.
- 4.2, nije potrebno napisati *godine* nakon *2017.*. U nastavku piše *vojske* umesto *vojska*.
Prva primedba nije usvojena jer smatramo da je stilski lepše da bude napisana i reč “godine”. Druga primedba je usvojena.
- Takođe u narednom pasusu stoji *godine* posle *2016.*.
Primedba nije usvojena jer smatramo da je stilski lepše da bude napisana i reč “godine”.
- Tabela 2: nije potrebna referenca u naslovu tabele.
Nije usvojena primedba jer smatramo da treba da stoji referenca na izvor iz koga je preuzeta tabela.
- U naslovu 6, u poslednjoj rečenici prvog pasusa: ima više smisla da referenca stoji na kraju rečenice.
Usvojeno, referenca je pomerena na kraj poslednje rečenice prvog pasusa odeljka 6.

- Podnaslov 6.1, drugi pasus: umesto latinske skraćenice *et. al.* je razumljivije reći *i drugi*. Dakle, jasnije je reći "Bruns i drugi...".
Usvojeno, *et. al.* je u drugom pasusu odeljka 6.1 zamenjeno sa *i drugi*.
- U sledećem pasusu navodite ponovo engleski prevod za proveru činjenica iako ste to već uradili u delu 4.2.
Nije napravljena nijedna izmena. Smatramo da je u drugoj rečenici trećeg pasusa odeljka 6.1 naveden engleski prevod za proveru činjenica.

3.4 Provera sadržajnosti i forme seminarskog rada

1. Da li rad dobro odgovara na zadatu temu?
Da, rad se bavi temom sistema preporuka. Razmatra različite aspekte sistema preporuka, uključujući algoritme, uticaj na pojedince i društvo, širenje dezinformacija, posledice po demokratsko funkcionisanje, diskriminaciju, i etičke izazove.
2. Da li je nešto važno propušteno?
Ne, rad izgleda vrlo sveobuhvatno i pokriva različite aspekte sistema preporuka.
3. Da li ima suštinskih grešaka i propusta?
Ne, ne primećujem suštinske greške ili propuste u radu.
4. Da li je naslov rada dobro izabran?
Da, naslov "Etički dizajn sistema preporuka" se čini adekvatnim. Naslov naglašava fokus na etički aspekt dizajna sistema preporuka, što je u skladu s analizom i diskusijom u tekstu.
5. Da li sažetak sadrži prave podatke o radu?
Da, sažetak pruža osnovnu sliku o temi, njenom značaju, sukobima interesa i etičkim pitanjima koja će biti razmatrana u radu.
6. Da li je rad lak-težak za čitanje?
Čitaoc ne bi trebalo da ima poteškoće u čitanju rada kako su autori dali dosta informacija i definicija koje doprinose razumljivosti teksta.
7. Da li je za razumevanje teksta potrebno predznanje i u kolikoj meri?
Rad se bavi specifičnim konceptima koji se često javljaju u domenu informacionih tehnologija. Ako osoba nije upoznata s ovim konceptima, može naići na izazove u potpunom razumevanju svih aspekata rada. Međutim, rad nudi dosta informacija i definicija, pa osoba sa osnovnim razumevanjem tehnologije može steći određeno razumevanje.
8. Da li je u radu navedena odgovarajuća literatura?
 - Rad sadrži barem jednu knjigu, naučni članak i veb adresu.
 - Literatura koja se odnosi na veb stranice bi trebalo da ima URL u sebi(1., 2., 14., 15., 16. referenca itd.). *Veb adrere su dodate referencama 1,2,10,15,16, 25, 27, 28, 34, 35, 40, 42.*

- da li je potrebno 14. i 15. literaturu navoditi odvojeno?
Verujemo da jeste, to su dve različite veb adrese (iako se odnose na isti sajt).
9. Da li su u radu reference korektno navedene?
Kada citirate dve ili više referenci, bolje je koristiti "`\cite{citation1, citation2, citation3...}`" kako bi citati bili u istoj zagradi.
Način citiranja više izvora je promenjen iz "`\cite{citation1} \cite{citation2}`" u "`\cite{citation1, citation2}`"
 10. Da li je struktura rada adekvatna?
Jeste, rad sadrži sažetak, uvod, razradu, zaključak i literaturu.
 11. Da li rad sadrži sve elemente propisane uslovom seminarskog rada (slike, tabele, broj strana...)?
Slike i tabela su tu. Ako se vodimo brojem strana ugovoreno na predavanju 16og novembra (10 do 12 strana bez referenci) onda je ispoštovano.
 12. Da li su slike i tabele funkcionalne i adekvatne?
 - Potrebno je u tabeli u koloni sa prosečnom cenom navesti i koja valuta je u pitanju.
Usvojeno, strana 5. Dodata je valuta (AUD) u kolonu sa prosečnom ocenom u tabeli
 - Podnaslov 3.2, potrebno je usaglasiti tekst i tabelu/slike:
U tekstu piše da je Astaxanthin iz četvrte kategorije, a u tabeli je iz pete.
U tekstu piše da birate proizvode iz prve tri kategorije i kategoriju Specijaliteti, a na slici 1 prikazane su prve četiri kategorije i kategorija Specijaliteti.
Usvojeno, strana 6. prvi pasus. Spomenuta rečenica postaje: "**Ako odaberemo po jedan proizvod iz prve četiri kategorije i Astaxanthin iz pete kategorije, iz tabele 1, prosečna cena paketa je AUD 74.6.**". Takođe, rečenica koja se odnosi na drugu sliku postaje: **Šlično, ako odaberemo po jedan proizvod iz prve četiri kategorije i proizvod koji nije Astaxanthin iz pete kategorije, prosečna cena paketa je AUD 71.7.**"

3.5 Ocenite sebe

c) srednje upućeni

Smatram da sam srednje upućena u ovu temu kako sam svakodnevno izložena na internetu i društvenim mrežama, i da je većinu onoga što vidim na istim zasnovano na sistemima preporuka.

Glava 4

Dodatne izmene

- Dodata je kolona za redni broj kategorije u Tabeli 1, strana 5. Razlog je radi lakšeg povezivanja kategorija sa tekstom, pošto se u tekstu referišu kao "prve četiri kategorije"iz tabele, ili "peta kategorija"iz tabele.